

تحقیق و پیرامون در مورد منطقه قاراداغ

عبدالله شادمان

مقدمه

منطقه قاراداغ به دلیل موقعیت ویژه جغرافیایی آن و برخورداری از مواهب و منابع سرشار طبیعی، معادن بسیار غنی، ویژگی های منحصر به فرد زیست محیطی و دارا بودن موارث فرهنگی و آثار متعدد تاریخی حاصل پیشینه بسیار کهن و تاریخی آن دارای ظرفیت بالقوه و توانمندی بالایی برای توسعه می باشد ولی متأسفانه این منطقه از توسعه ای درخور شأن تاریخی و امکانات و ظرفیت های چشمگیر خود بهره مند نشده است .

کاستن از فاصله ها، تقلیل عدم تعادل های منطقه ای و زدودن غبار محدودیت از چهره نقاط محروم در راستای تعمیق و تعمیم عدالت اجتماعی، دغدغه این منطقه می باشد، ولی به گواه آمارها و شواهد متعدد هنوز تا نیل به مقصود راه درازی در پیش است .
طبیعتاً تلاش در رفع عوامل و آثار محدودیت در مناطق محروم و به حرکت درآوردن چرخ های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، گامهایی است در تحقق این آرمان مقدس و این امر با مدیریت برنامه ریزی صحیح که بر شالوده مطالعه علمی و شناخت دقیق موانع، تنگناها و امکانات و ظرفیت ها استوار باشد و با همدلی و مشارکت مردم منطقه می تواند با توفیق قرین باشد و به یک بنیان پایدار و درون زا تبدیل شود .

موانع اساسی توسعه قاراداغ

- قاراداغ سرزمین امکانات بالقوه است. در عین حال تا توسعه راهی بس طولانی در پیش دارد. نگرش دقیق به واقعیت موجود در منطقه حاکی از موانع و تنگناهای متعددی است که در ذیل به آنها اشاره می شود:
- در کشاورزی راندمان تولید محصول بسیار پایین است چرا که اصول مکانیزه به کار گرفته نمی شود، آب هدر می رود، یافته های تحقیقی و ترویجی، اصول فنی، به زراعی و به نژادی، مراعات نمی گردد.
- چرای بی رویه، تبدیل مراتع به اراضی کم بازده و تخریب متعدد پوشش گیاهی، آنها را از رشد و تجدید بازداشته است.
- منابع آب های سطحی و جریانات رودخانه ای در ارسباران در طول سال به نحوی است که نه تنها تأمین کننده نیازهای کشاورزی نیست بلکه در بسیاری موارد امکان بهره برداری از آن بسیار محدود است.
- باغات این منطقه بدون مراعات اصول فنی و صحیح زراعت به صورت سنتی بهره برداری می شود.
- بدلیل مهاجرت منطقه فاقد نیروی انسانی کارآمد برای اجرای برنامه های توسعه اقتصادی است.

موقعیت کلی منطقه قاراداغ

منطقه قاراداغ دارای وسعتی معادل ۱۳۵۰۰۰۰ هکتار بوده که در حدود ۶۵۴۷۰۰ هکتار از آن جزو عرصه های منابع تجدید شونده بوده که مقدار ۱۴۰۰۰۰ هکتار آن را جنگل تشکیل داده و بقیه جزو مراتع محسوب می گردد و از نظر تنوع گونه های گیاهی و جانوری در سطح جهان منحصر به فرد بوده و فلور آناتومی و قفقاز را دارا می باشد و به لحاظ گستره اقلیمی وسیع آن می تواند در اقتصاد تولید و معیشت اشتغال اهالی و ساکنین موثر واقع گردد .

نقش صنایع و معادن در توسعه قاراداغ

منطقه قاراداغ از لحاظ تقسیمات سازمان زمین شناسی کشور در نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰ چهار گوشه اهر قرار گرفته و شامل شهرستان های اهر و کلیبر می باشد و سنگ های رسوبی منطقه شامل آهک های کرتاسه، ماسه سنگ، سیلت استون، کنگلومرای ترسیر می باشد و سنگ های آذرین شامل سنگ های درونی میکرومونزونیتی سونگون، نفلین سینیت، آلکالی سینیت کلیبرومونزونیت، گرانیت، آلیت، شیورداغ و سنگ های آتشفشانی شامل سنگ های داسیتی، تراکیتی، تراکی آندزیتی، تراکی بازالتی می باشد از معادن مهم که در توسعه قاراداغ نقش اساسی دارد شامل توده های نفلین سینیتی کلیبر که برای تهیه آلومینیوم و صنایع شیشه، سرامیک، پلاستیک، کاوچو، کودهای شیمیایی به کار می رود .

معدن مس پورفیری و مولیبدن منطقه سونگون و مزرعه نیز می تواند نقش اساسی (در تهیه مس و صنایع مربوط به مس) در توسعه قاراداغ و کاهش بیکاری و رشد فرهنگی و استقلال سیاسی - اقتصادی - اجتماعی کشور داشته باشد . همچنین وجود اندیس های از اورانیوم برای تهیه اورانیوم (که در انرژی هسته ای کاربرد دارد) نیز نقش اساسی در توسعه منطقه می تواند ایجاد کند با توجه به پتانسیل های معدنی و لیتولوژی منطقه و محصولات جنبی نعدن و کارخانه های مس و آلومینیوم امکان ایجاد کارخانه سیمان و کود شیمیایی نیز مهیا است . علاوه بر موارد ذکر شده با توجه به مطالعات ژئوشیمی به علت وجود سنگ های آلکالی و غنی بودن این سنگ ها از عناصر بیوفیل و هیدروفیل و ناساز کار (In Compatible) منطقه قاراداغ برای توسعه کشاورزی و دامپروری نیز استعدادهای لازم را دارا می باشد به علت وجود اندیس اورانیوم و سایر مواد رادیواکتیو و فعالیت معادن موجود در منطقه و استفاده از کودهای شیمیایی و سموم دفع آفات آلودگی های محیط زیست در منطقه را نیز باید جدی گرفت و برای پیشگیری از این آلودگی ها نیاز به همکاری همگانی دارد .

جنگل های قاراداغ تنگناها و مسایل موجود

اهمیت جنگلها از نظر حفاظت آب، خاک، تلطیف هوا، محصولات دارویی، خوراکی و صنعتی، مأمّن اصلی حیات وحش، اشتغال زایی، داشتن اثرات ملموس بر کسی پوشیده نیست . متأسفانه در کشور ما با توجه به مشکلات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که در جوامع جنگل نشین وجود دارد از دست جنگلها روز به روز کاسته می شود . این گونه مسایل و مشکلات باعث قطع بی رویه

درختان، تبدیل جنگلها به زمین های زراعی، حضور دام در جنگل و استفاده از چوب جنگل جهت تأمین سوخت و ... گردیده است که هر یک از این عوامل به نوبه خود سهم بسزایی در تخریب جنگلها دارد .

جنگلهای قاراداغ به لحاظ کوهستانی بودن و پراکندگی روستاها و نبود و یا صعب العبور بودن راه های ارتباطی و خصوصاً با توجه به مشکل سوخت رسانی روز به روز بیشتر مورد تخریب توسط روستائیان جنگل نشین و عشایر واقع شده اند . لذا به علت اهمیت جهانی این جنگلها از لحاظ ذخیره گاه ژنتیکی ضروری به نظر می رسد که این منبع با ارزش هر چه بیشتر مورد حفاظت قرار گیرد این ضروری است که یونسکو نیز مهر تأیید آن را زده است .

بررسی نحوه مدیریت منابع طبیعی (جنگل و مرتع) منطقه رویشی قاراداغ

امروزه همه چشمها برای توسعه به اشک شوق نشسته است . بنابراین کلیه حرکت هایی که تحت عنوان توسعه قوام می گیرد . بدون پسوند پایدار جایگاه لازم را نخواهد داشت .

قاراداغ با چشم اندازهای فوق العاده و زمین های با کیفیت متنوع از پوشش گیاهی انبوه و زمین های زراعی حاصل خیز با پوشش پراکنده درختی مرتعی همانند نگین انگشتی در استان خودنمایی می کند .

تاریخ طبیعی منابع طبیعی تجدید شونده در قاراداغ یک تراژدی از تلاش جهت بقاء در یک سرزمین و محیط حساس است . در عین حال قاراداغ با برخورداری یکی از قدیمی ترین اکوسیستمهای طبیعی یک نمونه عبرت انگیز برای کشور و سایر کشورهای جهان در کنترل عوامل تخریب است . درس عبرت در قاراداغ بدین لحاظ پر اهمیت است که حفظ گونه های نادر ژنتیکی بعنوان عوامل تخریب اکو سیستم به حد خطرناکی رسیده است .

قاراداغ با مساحت کل حدود ۹۲۶۶۹۰ هکتار در شمال استان واقع شده که ۱۹/۷۵ درصد از وسعت کل استان (۴۶۹۳۰۰۰ هکتار) را به خود اختصاص داده است . مساحت منابع طبیعی تجدید شونده آن حدود ۷۹۷۴۰۰ هکتار می باشد که از این میزان رویشگاه جنگلی حدود ۱۲۰۰۰۰ هکتار در سطح شهرستان های اهر و کلیبر گسترده شده که به لحاظ وجود گونه های بلوط ممرز، سرخدار، افرا، نارون، گیلاس و ذغال اخته شباهت زیادی به جنگلهای مرطوب و نیمه مرطوب و به سبب وجود گونه های خشکی پسند مانند بنه، داغداغان و عناب شباهت زیادی به جنگلهای خشک و نیمه خشک دارند و در چهار واحد هیدرولوژیک سلین چای، کلیبر چای، ایگلنه چای و حاجیلر چای واقع شده است .

پوشش مرتفع قاراداغ ۶۷۷۴۰۰ هکتار است . مراتع خوب ۱۶۲۵۷۶ هکتار ۲۴ درصد، مراتع متوسط ۳۷۲۵۷۰ هکتار ۵۵ درصد و مراتع فقیر ۱۴۲۲۵۴ هکتار که حدود ۲۸/۳ درصد از کل مراتع استان (۲۳۹۶۴۵۰ هکتار) با تولید علوفه متوسط سالانه ۲۲۲۱۸۵ تن که ۲۸ درصد تولید علوفه متوسط استان (۷۸۴۲۶۲ تن) را به خود اختصاص داده است .

منطقه رویشی قاراداغ به دلیل برخورداری از شرایط آب و هوایی مدیترانه ای، خزری، سیبری با میزان متوسط بارندگی بین (۷۰۰-۴۵۰) میلیمتر در سال دارای تیپ ها و گونه های مرتعی غنی است متأسفانه بدلیل رشد جمعیت و کثرت دام و دامدار، مراتع، فشار چرای بیش از حد سیر قهقرایی نگران کننده و تشدید شونده ای را متحمل می گردد و در واقع سرمایه ای که باید برای بقای مراتع اندوخته شود، موجبات تشدید و تخریب مراتع قاراداغ را فراهم می سازد .

با توجه به موارد فوق ضرورت بررسی و تحقیق پیرامون منطقه رویشی قارداغ جهت دستیابی به راهکارهای اصولی گزینه های مدیریتی به شرح زیر می تواند راه نجاتی برای قارداغ باشد .

- قارداغ مسئله اجتماعی اقتصادی
 - قارداغ مسئله منابع طبیعی و بهره برداری از آن
 - قارداغ مسئله عشایر جنگل نشین
 - قارداغ مسئله دام و دامداری
 - قارداغ مسئله فرآورده های محصولات فرعی جنگل و مرتع
 - قارداغ مسئله تحقیق، آموزش و ترویج (تات)
 - قارداغ مسئله حفاظت منابع
 - قارداغ مسئله اصلاح و احیای منابع طبیعی تجدید شونده (جنگل و مرتع)
- از آنجا که بخش های منابع طبیعی یک پیوند ارگانیک با هم دارند بنابراین فعالیت ها بایستی هم سو و هم جهت با هم برنامه ریزی شده و با مدیریت واحد بخش های مختلف کار پیگیری شود تا ضمن حفظ جنگلها و مراتع منطقه وسیع قارداغ آب و خاک منطقه که سرمایه اصلی و بستر فعالیت های کشاورزی و منابع طبیعی می باشد نیز حفظ گردد .